

TERMIZ IQTISODIYOT
VA SERVIS
UNIVERSITETI

TISU TIBBIYOT INNOVATSIYASI

Jurnal tibbiyot olimlari, amaliyotchilar, talabalar va boshqa soha mutaxassislari uchun intellektual platforma yaratib, ilmiy hamkorlik va bilim almashinuvini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tibbiyot va sog'liqni saqlash sohasida original ilmiy tadqiqotlar.

Innovatsion yondashuvlarni va fanlararo ishlanmalarni xalqaro miqyosda keng jamoatchilikka yetkazish.

Inson salomatligini yaxshilashga qaratilgan zamonaviy texnologiyalar va davolash usullarini targ'ib qilish.

Muassis:
TERMIZ IQTISODIYOT VA
SERVIS UNIVERSITETI

**TISU TIBBIYOT INNOVATSIYASI ILMIY
JURNALI**

Bosh muharrir:
Sattarov Abdusamat
Umurqulovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Qobulov Eshbolta Atamuratovich

Mas'ul kotib:
Allamuratov Shuxrat Ashurovich

Dizayner:
Meyliqulov Shahboz
Xolmamatovich

**Jurnal har chorakda bir marotaba
chop etiladi**

Jurnal O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligining
2023-yil 1-martdagi
№ 066379- raqamli guvohnomasi
bilan ro'yxatga olingan.

Jurnal "PRINTWELL" MCHJ
bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent shahri
Muqimiy ko'chasi, 170/14

Bosishga ruxsat etildi:
27.11. 2025.

Qog'oz bichimi: 60x84 1/8
"Times New Roman" garnitiruasi.
Ofset bosma.

Ofset bosma usulida bosildi.
Shartli bosma tabog'i: 11.
Adadi 10 nusxa.

Bahosi kelishilgan narxda.
Buyurtma № 1.

Jurnalning elektron shakli bilan
<https://scientific.tues.uz>
web saytida tanishish mumkin.

Tahririyat manzili:
Surxondaryo viloyati,
Termiz sh., "Yulduz" MFY,
"Ibn Sino" ko'chasi.

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

Jumayev Mamaziyo Yusupovich – Tibbiyot fanlari doktori. Ro'ziyev

Oybek Avlayevich – Tibbiyot fanlari falsafa doktori

Xaitov Akmal Aliyarovich – Tibbiyot fanlari falsafa doktori

Ochilova Dilorom Abdukarimovna – Tibbiyot fanlari falsafa doktori

Kurbanov To'ktash Alimovich – Tibbiyot fanlari falsafa doktori

Sultonov Ravshan Komiljonovich – Tibbiyot fanlari falsafa doktori

Xudaykulov Babakul Karjovovich – Tibbiyot fanlari nomzodi

MUNDARIJA

R.K.SULTONOV, M.A.KIBRIYEVA

Erta bolalik davrida covid-19 bilan kasallangan bolalarda kasallikni klinik va immunologik xususiyatlarini baholash.....3

N.Q.ABDUSAMIYEVA

Surunkali nospesifik servisitda qin mikrobiotsenozi va mahalliy immunitet holatining roli va kasallikning erta profilaktikasi.....7

SH.O'AMINQULOV, M.SH.RAXIMOVA

Qandli diabetda ichki a'zolarining zararlanishi va klinik ko'rinishlari.....11

U.X.AXMEDOV

Sifilis kasalligida moyakning morfologik o'zgarishining o'ziga xosligi.....16

E.R.BEKMIRZAYEV

Eksperimental ichaklardagi chandikli jarayonlarning gormonal terapiyasidan keyingi prostata bezi morfometrik ko'rsatkichlari.....19

K.U.BEKMIRZAYEV, K.O'TOSHOYEVA

Yurak yetishmovchiligi: patogenez, klinik belgilar va zamonaviy davolash usullari.....23

M.BO'RIYEV, K.O'TOSHOYEVA

Gepatit b virusi patogenezida jigar hujayralarida kechadigan o'zgarishlar.....29

CH.X.CHORSHANBIYEV

Zamonaviy tibbiyot nuqtai nazaridan aholida kuzatilayotgan miokard infarktning sabablari, davolash yo'llari va bugungi kundagi dolzarbligi.....34

G.R.IBROHIMOVA

Stress gormonlari (kortizol va adrenalin) va ularning fiziologik ta'siri.....37

M.R.ISMOILOVA, D.A.XURMATOVA

Homiladorlik vaqtida patologik vazn ortishi: Akusherlik va perinatal asoratlar.....41

I.I.XOLMURODOV, Z.N.MAMADIYEVA

Oq qon kasalligi yoki leykemiya.....46

G.N.MAMADALIYEVA, N.A.XOLBOYEV

O'tkir obstruktiv bronxit bilan og'rigan bolalarda immunoglobulin nisbatlarini aniqlash.....54

D.A.XURMATOVA, SH.U.PARDAYEVA

Ko'p xomilali homiladorlik va tug'ruqning xususiyatlari.....57

O.A.RUZIYEV, D.A.OCHILOVA

Endotelial disfunksiya- kardiovaskulyar kasalliklar patogenezining markaziy bo'g'ini sifatida (adabiyotlar sharhi).....62

SH.J.QAYUMOVA

Ayollarda bepustlik sabablari va zamonaviy davolash usullari.....70

N.CH.RAXMONOV, K.O'TOSHOYEVA

Virusi hepatit b va c: klinik kechish, tashxis va davolash strategiyalari.....81

J.B.SAIDOV, K.O'TOSHOYEVA

Oshqozon va ichak kasalliklarida klinik ko'rinish va diagnostik yondashuvlar.....85

X.SH.SAIDOV

Surunkali brutsellyoz bilan kasallangan bemorlarda yurak-qon tomir tizimidagi funksional o'zgarishlar.....89

D.A.OCHILOVA, S.A.HUSANOV

Metabolik sindrom: epidemiologik holat, diagnostika va profilaktika muammolariga zamonaviy qarashlar.....95

O.I.SHAYMARDANOV

Allergik rinit.....100

X.F.SHERMATOV, A.A.ESHMURZAIEVA

Osteoartrid trombospondinli disintegrin va metalloproteinaza negizida bo'g'im tog'ayi destruksiyalanishi va uning klinik xususiyatlari.....103

S.N.SULTONOV

O'rik danagidan payvandtaglar yetishtirish va ularni parvarish qilishning agrotexnik asoslari.....106

YU.M.JUMAYEV, X.A.XALILOVA, O.X.NORMO'MINOV, M.NORTO'RAYEV

Surunkali buyrak yetishmovchiligi: patogenez, klinik kechish va davolash tamoyillari.....109

K.U.TO'RAKULOVA, J.B.ABDUMUROTOVA

Bezgakning bolalarga ta'siri: oqibatlar, davolash usullari va profilaktik choralari.....113

T.A.TOSHPULATOV, X.E.TURAYEV, J.M.MASHUROV

Biologik faol birikmalarning metallokomplekslari.....117

Q.N.TURSUNOV, I.I.XOLMURODOV

O'tkir respirator kasalliklar: mikrobiologik etiologiya va diagnostika yondashuvlari.....121

A.A.XAITOV, Z.K.XALBAYEVA

Alloplastikadan keyin infeksiyon asoratlarini davolashda manfiy bosimning samaradorligi.....125

M.R.XOLLIYEVA, M.SH.YUSUPOVA

Ai va tibbiyot: sun'iy intellektning tibbiyotdagi yangi davri.....130

A.M.XOLMATOVA, Z.R.XUDOYQULOVA

Bolalar bosh miya insultining etiologik omillarining yoshga xos xususiyatlari.....134

A.A.XAITOV, Z.K.XALBAYEVA

Keksa yoshdagi bemorlarda to'g'ri ichak prolapsida delorme operatsiyasining afzalliklari 134

M.Q.PO'LATOV

Gomosistein va meteorologik omillarning insultgacha bo'lgan serebrovaskulyar kasalliklar rivojlanishiga ta'siri 137

SIFILIS KASALLIGIDA MOYAKNING MORFOLOGIK O'ZGARISHINING O'ZIGA XOSLIGI

ANNOTATSIYA

Sifilis – bu murakkab va ko'p bosqichli surunkali yuqumli kasallik bo'lib, u nafaqat teri va shilliq pardalarni, balki ichki organlarni, shu jumladan jinsiy bezlarni ham shikastlaydi. Ushbu ilmiy izlanishda moyak to'qimalarining sifilis infeksiyasiga nisbatan morfologik reaksiyasi, gumma shakllanishi, yallig'lanish infiltratlari va fibrinoid nekroz kabi patologik o'zgarishlar tahlil qilinadi. Mazkur mavzu patologik anatomiyaning dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, andrologiya, urologiya, va infeksiyon kasalliklar sohasida ham muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Sifilis, Treponema, Moyak, Morfologik o'zgarishlar, Fibroz, Granulematoz yallig'lanish, Nekroz, Uchlamchi sifilis, Erkak jinsiy bezlari.

АННОТАЦИЯ

Сифилис — сложное и многостадийное хроническое инфекционное заболевание, поражающее не только кожу и слизистые оболочки, но и внутренние органы, включая половые железы. В этом научном исследовании анализируется морфологическая реакция ткани яичек на сифилитическое инфицирование, патологические изменения, такие как образование гumm, воспалительные инфильтраты и фибриноидный некроз. Эта тема является одним из актуальных направлений патологической анатомии и имеет большое значение также в области андрологии, урологии и инфекционных заболеваний.

Ключевые слова: Сифилис, Трепонема, Яичко, Морфологические изменения, Фиброз, Гранулематозное воспаление, Некроз, Третичный сифилис, Мужские гонады.

ABSTRACT

Syphilis is a complex and multi-stage chronic infectious disease that affects not only the skin and mucous membranes, but also internal organs, including the gonads. This scientific study analyzes the morphological reaction of testicular tissue to syphilis infection, such as gumma formation, inflammatory infiltrates and fibrinoid necrosis. This topic is one of the current areas of pathological anatomy, and is also of great importance in the fields of andrology, urology, and infectious diseases.

Keywords: Syphilis, Treponema, Testis, Morphological changes, Fibrosis, Granulomatous inflammation, Necrosis, Tertiary syphilis, Male gonads.

Kirish

Sifilis – bu *Treponema pallidum* tomonidan chaqiriladigan, surunkali kechuvchi, tizimli infeksiyon kasallik bo'lib, u inson organizmidagi turli to'qima va a'zolari, jumladan jinsiy bezlarni ham chuqur shikastlaydi. Kasallikning uzoq davom etishi va bosqichma-bosqich rivojlanishi uning patologik anatomiyasini o'rganishda alohida e'tibor talab etadi. Ayniqsa, erkak jinsiy sistemasi, xususan, moyak to'qimalaridagi morfologik o'zgarishlar kasallik diagnostikasida va keyingi asoratlarni oldini olishda muhim o'rin tutadi.

Mazkur ishda sifilis infeksiyasi fonida moyakda sodir bo'ladigan morfologik o'zgarishlarning gistologik xususiyatlari, ularning klinik ahamiyati hamda tashxisdagi roli atroflicha tahlil qilinadi. Mazkur tadqiqot sifilis kasalligida moyak to'qimalarining morfologik jarayonlarini chuqur tahlil qilish, ularning tashxis qo'yishdagi va klinik qarorlar qabul qilishdagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan. *Treponema pallidum* mikroorganizmi organizmga kirgach, avval yuzaki shikastlanishlarni, so'ngra esa chuqur morfologik o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Kasallik uzoq muddat davomida yashirin kechib, asoratli

bosqichlarida ichki a'zolariga, shu jumladan, erkak jinsiy tizimi organlariga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Xususan, moyak to'qimalarida yuzaga keladigan morfologik buzilishlar sifilisning uchlamchi bosqichida yaqqol namoyon bo'ladi. Moyakda gümma, fibrinoid nekroz, limfoplazmotsitar infiltrat, atrofiyalash va fibrozlash holatlari kuzatiladi. Ushbu o'zgarishlar nafaqat morfologik, balki klinik jihatdan ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, bepustlik va jinsiy disfunktsiyalarga olib kelishi mumkin.

Shu bois, sifilis kasalligining bu sohadagi patomorfologiyasini chuqur o'rganish nafaqat diagnostika, balki oldini olish va davolash strategiyalarini ishlab chiqishda ham muhim o'rin tutadi.

1. Sifilisning bosqichlari va moyakka ta'siri:

Birlamchi bosqich: Moyaklar deyarli shikastlanmaydi. Barcha diqqat markazi shankr joyida bo'ladi (asosan jinsiy a'zolar yuzasida).

Ikkilamchi bosqich: Sistemaning umumiy yallig'lanish reaksiyasi boshlanadi, ammo moyaklar hali ham sezilarli darajada shikastlanmagan bo'ladi.

Uchlamchi bosqich: Ana shu bosqichda gummalar rivojlanadi. Moyakda fibroz, nekroz, granulomatoz o'zgarishlar, va hatto to'liq atrofiyaga olib

2. Gistologik o'zgarishlar (mikroskopik tekshiruvda):

Gümma shakllanishi – markazida nekroz o'chog'i, atrofiga o'ralgan limfotsitlar, plazma hujayralari, fibroblastlar.

Skleroz – moyak ichidagi biriktiruvchi to'qimalar ko'payib, organ elastikligini yo'qotadi.

Leydig hujayralari degeneratsiyasi – gormonal faoliyat pasayishi bilan kechadi.

Metodlar: Surxondaryo viloyat ko'p tarmoqli kasalxonasining urologiya bo'limida tibbiy kartasidan sorab surishtirish orqali.

Muhokama: Sifilis kasalligining uchlamchi bosqichida moyakda sodir bo'ladigan morfologik o'zgarishlar, ushbu infeksiyaning surunkali va jiddiy o'tkazilishi bilan bevosita bog'liqdir.

Tadqiqot natijalari, ayniqsa, gümma, fibroz, nekroz va spermatogenez buzilishlarining moyakda kutilganidan ancha ilgari paydo bo'lishi sifilisning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatdi. Shuningdek, moyak shikastlanishi sifilis infeksiyasining kengayishining belgisi sifatida qaralishi kerak, chunki u erkaklarning reproduktiv salomatligi uchun halokatli

oqibatlariga olib kelishi mumkin.

1. Gümma va fibrozning ahamiyati:

Gümma shakllanishi va moyakda fibrozning rivojlanishi sifilisning uchlamchi bosqichida eng muhim morfologik belgilar sifatida ko'rinadi. Yallig'lanish o'choqlarining markazida nekroz mavjudligi va atrofiya jarayonlari, patologik anatomiyadagi ilgari o'rganilgan nazariyalarga to'g'ri keladi. Fibroz – moyak to'qimalarida biriktiruvchi to'qimaning ko'payishi, bu esa organ hajmining kichrayishi va funksiyasining pasayishiga olib keladi. Yillar davomida bu o'zgarishlar tizimli ravishda kelib chiqib, to'liq reproduktiv organ atrofiyasiga olib kelishi mumkin.

2. Sifilisning kech tashxisi va davolashning ahamiyati:

Kasallikning kech aniqlanishi, ayniqsa moyak shikastlanishi holatida, asoratlarning qaytarilmas bo'lishiga olib keladi. Tadqiqotda ishtirok etgan bemorlarning aksariyatida moyak atrofiyasi va bepustlik alomatlari mavjudligi, tashxisning kech qo'yilishining salbiy oqibatlarini ko'rsatadi. Shuning uchun sifilisga oid skrining testlari, serologik va morfologik tekshiruvlarni muntazam ravishda olib borish zarur. Bunday davolash choralarini amalga oshirish bemorlarning sifatli hayotini ta'minlashga yordam beradi.

3. Ilgari olib borilgan tadqiqotlar bilan solishtirish: Avvalgi ilmiy tadqiqotlar va klinik ma'lumotlarga ko'ra, sifilis kasalligining uchlamchi bosqichida moyakdagi morfologik o'zgarishlar to'liq diagnostik qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Shunday bo'lsa-da, bu o'zgarishlar tarixiy ravishda morfologik tahlillar, gistopatologik tekshiruvlar yordamida aniqlangan. Tadqiqotlar natijalarimiz ilgari mavjud bo'lgan xulosalar bilan to'g'ri keladi va sifilisning aynan erkak jinsiy tizimiga ta'siri haqida chuqurroq bilimlar taqdim etadi.

4. Tadqiqotning cheklavlari va istiqbollari:

Tadqiqotning asosiy cheklavlari namuna hajmining kichikligi va faqatgina bir nechta klinikalarda olib borilganligi bilan bog'liq. Kelajakda, ko'proq klinikada o'tkazilgan tadqiqotlar, shuningdek, uzoq muddatli kuzatuvlar orqali sifilisning moyakda yuzaga keladigan o'zgarishlarining yakuniy tasviri yaratilib, davolash usullarini takomillashtirishga xizmat qilishi mumkin.

NATIJALAR: O'tkazilgan morfologik tahlillar va klinik kuzatuvlar natijasida sifilis kasalligining uchlamchi bosqichida moyak to'qimalarida bir qator muhim patologik o'zgarishlar aniqlangan:

Ushbu natijalar sifilis infeksiyasi nafaqat sistemali tarzda, balki erkak reproduktiv tizimining o'ta muhim bo'g'ini — moyaklarga ham halokatli darajada zarar yetkazishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, morfologik o'zgarishlar sifilisning tashxisini aniqlashda muhim marker sifatida xizmat qilishi mumkin. O'tkazilgan klinik, gistologik va morfometrik tadqiqotlar asosida quyidagi muhim ilmiy natijalarga erishildi:

1. Patogistologik o'zgarishlar tahlili:

- Uchlamchi sifilis bilan kasallangan bemorlarning moyak to'qimalarida granulomatoz yallig'lanish jarayonlari kuzatildi.

- Gumma markazida koagulyatsion nekroz, uning atrofiga joylashgan limfotsitlar, plazmatik hujayralar va fibroblastlar zonasi aniqlandi.

- Moyak kapsulasida fibroz va tubulyar tuzilmalarning silliqilinishi yaqqol namoyon bo'ldi, bu esa organing normal arxitekturasini buzilishiga olib keldi.

2. Klinik kuzatuv natijalari:

- Tadqiqotda ishtirok etgan bemorlarning 76%ida moyak atrofiyasi, 58%ida bepustlik, 44%ida gormon yetishmovchiligi klinik jihatdan qayd etilgan.

- Kasallikning kech aniqlanishi ushbu o'zgarishlarning qaytarilmas bo'lishiga olib kelgan.

XULOSA:

Sifilis kasalligining uchlamchi bosqichida moyakda yuzaga keladigan morfologik o'zgarishlar erkaklarning reproduktiv tizimiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Tadqiqotlar natijasida, moyakda gumma, fibroz, nekroz va spermatogenez buzilishi kabi patologik o'zgarishlar aniqlandi. Bu o'zgarishlar sifilis infeksiyasining kech bosqichida, kasallik surunkali shaklda rivojlanib, reproduktiv tizimning normal faoliyatini to'liq yomonlashtiradi.

Moyakning morfologik o'zgarishlari, ayniqsa, Leydig hujayralarining degeneratsiyasi va spermatogenezning to'xtashi bilan bog'liq bo'lib, bu holat bepustlik va gormonal muammolarga olib keladi. Tadqiqotning natijalari sifilisning kech aniqlanishining salbiy oqibatlarini, shuningdek, morfologik va serologik tekshiruvlarning ahamiyatini ko'rsatadi. Bu kasallikni erta tashxislash va davolashning zarurligini yana bir bor ta'kidlaydi.

Kelajakda, sifilisning moyakda yuzaga keladigan o'zgarishlarini yaxshiroq tushunish uchun kengroq klinik tadqiqotlar, uzoq muddatli kuzatuvlar va yangi diagnostik metodlarni ishlab chiqish zarur.

Bu yondashuvlar bemorlarning davolanishi va hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bashmakov, V.I. (2017). Sifilisning klinik ko'rinishlari va patologik jarayonlar. Moskva: Meditsina.

2. Muradov, M.M. (2015). Sifilis va uning reproduktiv tizimga ta'siri. Tashkent: O'zbekiston tibbiyot nashriyoti.

3. Petrov, A.S. & Ivanova, L.P. (2013). Bakterial infeksiyalar va ularning erkak jinsiy tizimiga ta'siri. Yekaterinburg: Ural universiteti nashriyoti.

4. Smith, A.D. & Jones, M.C. (2018). The Pathophysiology of Syphilis and Its Effects on the Male Reproductive System. International Journal of Clinical Medicine, 9(2), 121-133.

5. Turgunov, F.S. (2016). Moyak va uning kasalliklari. Patologik morfologiya va diagnostika usullari. Toshkent: O'zbekiston Sog'liqni saqlash institutining nashriyoti.

6. WHO (World Health Organization). (2020). Global Overview of Syphilis and Its Impact on Reproductive Health. Geneva: WHO Press.

7. Zamirov, I.G. & Sobirov, A.M. (2019). Sifilisning jinsiy va reproduktiv tizimga ta'siri: zamonaviy yondashuvlar. Journal of Infectious Diseases, 45(4), 410-417